

Posudek

Filip Křížek: *Kriminalita četnictva v Praze a okolí v letech 1918-1921*. Bakalářská práce. Strojopis. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Praha 2016, 112 s. (včetně příloh).

Autor se zabývá otázkou kriminality četnictva v okolí Prahy bezprostředně po první světové válce.

Křížek nejprve rozebírá některé právní normy mající souvislost s tématem bakalářské práce. Autor rozebírá základní právní normy týkající se četnictva, a sice rakouský (předlitavský) zákon o četnictvu (č. 1/1895 ř. z.) a z něj v podstatě vycházející prvorepublikový zákon o četnictvu (č. 299/1920 Sb. z. a n.). Rozdíl spočíval především v tom, že v Rakousku (Předlitavsku) bylo četnictvo podřízeno ministerstvu zeměbrany, zatímco v Československu bylo převedeno do kompetence ministerstva vnitra. Četnictvo ale zůstalo vojensky organizovaným sborem a jeho příslušníci i nadále podléhali disciplinární pravomoci svých nadřízených v oblasti práva přestupkového a vojenské trestní pravomoci (pravomoci vojenských soudů) v oblasti práva trestního. Tím se i za první republiky lišili od příslušníků státní policie (sboru stráže bezpečnosti) a příslušníků FS (Finanční stráž).

Návrhy na demilitarizaci četnictva a jeho přetvoření v civilní policejní sbor, které se bezprostředně po válce objevily, byly v roce 1920 vládními místy odmítnuty jako s ohledem na danou situaci ve státě neaktuální. Pro četnictvo platila i nadále instrukce uveřejněná ministerským nařízením č. 43/1895 ř. z., která byla novelou starší instrukce z roku 1873. V období první republiky se připravovala nová instrukce pro četnictvo, ale nakonec nebyla vydána. Instrukce z roku 1895 platila po roce 1945 i pro příslušníky Sboru národní bezpečnosti, stejně tak jako vojenský trestní řád a vojenský trestní zákon.

Dále Křížek rozebírá zásady vojenského trestního práva hmotného a procesního. Hmotné právo obsahoval vojenský trestní zákoník vyhlášený císařským patentem č. 19/1855 ř. z., který platil pro příslušníky branné moci až do roku 1950, kdy nabyl platnosti nový trestní zákoník (zák. č. 86/1950 Sb.) platný pro civilní i vojenské osoby. Vojenské trestní právo procesní se řídilo vojenským trestním řádem z roku 1912 (zák. č. 131/1912 ř. z.). Zde by bylo vhodné připomenout, že teprve tímto zákonem bylo v Rakousku u vojenských soudů zavedeno kontradiktorní řízení obdobné řízení před soudy civilními, tj. řízení, kde prokurátor zastával obžalobu a obžalovaný měl právo se hájit prostřednictvím obhájce. Do té doby platil

pro vojenské soudy tereziánský trestní řád, podle kterého bylo řízení inkviziční, tj. vyšetřovatel, tzv. auditor, byl současně žalobcem i soudcem, přičemž důstojníci mohli být po skončení vyšetřování souzeni důstojnickým sborem svého pluku.

Dále Křížek vysvětluje organizaci vojenského soudnictví v meziválečném Československu. Vojenské soudy se dělily na nižší brigádní a vyšší divisní, nad nimi existoval nejvyšší vojenský soud v Praze. Funkci žalobce zastávali u divisních soudů vojenští prokurátoři a u brigádních soudů funkcionáři vojenského prokurátora. U Nejvyššího vojenského soudu byl zřízen úřad generálního vojenského prokurátora.

Hlavní část bakalářské práce je věnována popisu různých případů z období po první světové válce a počátku dvacátých let, v nichž byli obviněni příslušníci četnictva. Dále autor popisuje různé kriminální případy, kde obviněnými byli četníci. Případy se týkají buď neuposlechnutí rozkazu, porušení subordínace, urážky ve službě, zneužití moci úřední, porušení služebních povinností a přepisů (zpravidla v případě, kdy četníkům utekla zadržovaná osoba), zpronevěry, drobných krádeží. Kromě toho v bezprostředně poválené době se vyskytují případy obvinění četníků z „rakušáctví“, tj. příliš horlivé služby za bývalého režimu a persekuce českého obyvatelstva. Takovéto případy ovšem nebyly trestnými činy a mohly mít dopad jen na další kariéru příslušného četníka.

Křížek uvádí celkem devatenáct trestních případů, které uvádí vždy podle jména obviněného a čísla trestního spisu (s. 25-82). Tyto případy mají ilustrační charakter. Z hlediska kompozice celé práce je nicméně třeba se ptát, proč byly vybrány právě tyto případy. Zdá se, že autor prostě převyprávěl případy, které našel ve starých trestních spisech. Autor se zabývá též analýzou rejstříku trestů četnických důstojníků, do nichž byly zaznamenávány disciplinární přestupky i vážnější delikty. Uvádí tři případy potrestaných četnických důstojníků, avšak opět není jasné, proč si vybral právě tyto případy a zda nejde jen o mechanické převyprávění obsahu spisů. Konečně autor připojuje několik judikátů nejvyššího soudu týkající se činů konkrétních případů.

Na závěr se autor věnuje statistice. Tato část obsahuje i přehledové tabulky o počtu četníků a počtu trestných řízení, resp. počtech odsouzených četníků. Autor porovnává počty odsouzených četníků s počty odsouzených vojáků a počtem odsouzených civilních osob ve stejném období.

V závěru provádí autor shrnutí poznatků a dochází k názoru, že na zvýšené kriminalitě četnictva měla podíl doba bezprostředně po skončení války. V Československu přetrvával nedostatek základních životních potřeb včetně potravin, což samozřejmě otvíralo prostor pro černý trh a korupci. V pohraničních územích zase existoval prostor pro rozvoj podloudnictví. Pokušení nějakým způsobem si „přilepšit“ k platu samozřejmě neodolali ani někteří četníci. Při zvýšené kriminalitě obyvatelstva a růstu sociálního a národnostního napětí docházelo také k tomu, že se četníci vždy nechovali k zadrženým osobám, jak by měli a docházelo z jejich strany k neodůvodněnému násilí. Většina trestných činů spáchaných četníky ale nepatřila do kategorie těžkých zločinů. Autor uvádí, že na celém území československého státu nalezl jen jediný případ vraždy a jeden případ zabití.

V práci jsem věcné chyby nenalezl. Je ovšem otázka, zda autorem zjištěné údaje jsou dostatečné pro formulování nějakých podstatnějších závěrů. Podle mého názoru by práce musela pracovat s mnohem větším vzorkem srovnávacího materiálu.

Přes uvedený nedostatek je práce napsána na celkem dobré úrovni, autor využil původní archívní materiál i odbornou literaturu. Práce splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci. **Doporučuji** ji k obhajobě a navrhuji hodnocení stupněm „velmi dobře.“

V Praze, 23. srpna 2016

prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.